

чертавало, че само при тях се продава автомобилът „Ню Рексън“. Според молителя това твърдение въвеждало в заблуждение потребителите, тъй като не отговаряло на действителността с оглед сключения договор за изключително представителство на южнокорейската компания на територията на България.

КЗК е анализирала подробно рекламиите съобщения на ответното дружество „БА“ и е приела, че те не съдържат неверни сведения или факти в изопачен вид според изискването на чл. 31, ал. 1 ЗЗК. Ето защо с решение № 140 от 19.05.2005 г. КЗК оставя без уважение молбата на дружество „РК“ за налагане на санкция на дружество „БА“.

ВАС, триченен състав, е разгледал жалба на заинтересованото дружество „РК“ против решение № 140 на КЗК. С решение № 1553 от 13.02.2006 г. по адм. д. № 6232/2005 г. ВАС отхвърля жалбата.

В мотивите на своето решение ВАС отбележва, че рекламият текст „само при нас новият Рексън“ не внушава изключителност на дружество „БА“ като вносител на тази марка автомобили за България. Това рекламно послание не отговаря на неверни сведения, нито изопачени факти по смисъла на чл. 31, ал. 1 ЗЗК. В рекламираната брошура, издадена от „БА“, е поместена снимка на автомобила модел „Рексън“.

Конкуренция

Под снимката е поставен надпис „оригиналът“. Изписаното на този текст е обективно твърдение и не е насочено към отрицание на качествата на предлагания продукт от конкурентното дружество „РК“.

3. КЗК е разгледала оплакване на дружество „Д“ срещу дружествата „СИ“ и „В“ за действия на нелоялна конкуренция, едно от които е по чл. 31, ал. 1 ЗЗК.

КЗК е приела за доказано, че представляващият дружество „СИ“ съзнателно е създавал невърна представа у бизнеспартньорите на дружество „Д“, че той е собственик на марката на дружество „Д“ и ги е въвеждал в заблуда относно това кой е реалният производител на разглеждани мебели за баня. КЗК е квалифицирала това действие като нарушение по чл. 31, ал. 1 ЗЗК и с решение № 122 от 08.06.2006 г. е наложила санкция на ответното дружество „СИ“.

ВАС, триченен състав, с решение № 5146 от 23.03.2007 г. по жалба на ответните дружества е приел по същество, че нарушението е извършено.

ВАС, петченен състав, е разгледал касационна жалба срещу решението на ВАС, триченен състав, и с решение № 12752 от 14.12.2007 г. е приел за правилно и обосновано решение № 122 на КЗК.

Михаил КОДЖАБАШЕВ, юрист

Правна уредба на нетирането в Закона за договорите за финансово обезпечение

Нетирането е сравнително нов за нашето право погасителен способ. Този институт се прилага изключително при задължения, възникнали в платежни системи (например БНБ, Централен депозитар и др.). Поради тази причина, нетирането е неразрывно свързано с понятията за сътълмент и клиринг, чрез които платежните системи (или системи за сътълмент) осъществяват своята дейност. Правната теория приема, че нетирането е характерен способ само за прехвърлителния договор и че неговото систематическо място е при тази сделка¹. Това разбиране не следва да бъде споделено, защото няма пречка то да бъде уговорено и при обезпителния договор за залог². Законът за договорите за финансово обезпечение (ЗДФО)³ урежда две форми на нетирането – приключващото нетиране и нетирането чрез новация.

Актуел-тема

1. Приключващо нетиране

Приключващото нетиране е едно от условията за ефективен финансов пазар. Приключващото нетиране или нетиране при неизпълнение (default netting)⁴ се среща и като replacement contract risk, close-out netting, open contract netting или replacement contract netting⁵. То предлага няколко предимства – редуцира кредитния риск и по този начин дава възможност на институции да поемат по-големи кредитни експозиции. Законодателството трябва да осигури действие на приключващото нетиране в съ-

ответствие с договореното между страните и в случай на прекратяване или неизпълнение както

¹ Калайджиев, А. Облигационно право, Обща част, Четвърто издание. С., Сиби, 2007, 693-694; Keijser, T., A Need for a Change: the Undesirable Consequences of the Settlement Finality Directive and the Collateral Directive in the Field of Property and Insolvency Law, in Particular for Small and Medium-sized Enterprises, Zeitschrift für europäisches Privatrecht, vol. 14, issue 2, p. 313.

² Така и Калайджиев, А., цит. съч., с. 698.

³ Обн. ДВ, бр. 68 от 22.08.2006 г.

⁴ Така и Wood, Ph., Title Finance, Derivatives, Securitisations, set-off and Netting, 1st ed, London, Sweet & Maxwell, 1995, p. 152-153.

⁵ Wood, Ph., Ibid., p. 153.

преди, така и след обявяването на несъстоятелност⁶. Приключващото нетиране проявява своето действие и когато една от страните е в производство по несъстоятелност преди датата за сътлмент⁷.

Правото на нетиране принадлежи и на двете страни по договора за финансово обезпечение – чл. 10, ал. 2 ЗДФО. При него взаимните задължения за изпълнение на договорите се трансформират в задължения за заплащане, които последователно се прихващат до размера на по-малкото⁸. Институтът на нетирането е сходен с прихващането, но не е негов синоним⁹. Съдържанието на термина „нетиране“ е пошироко от това на прихващането¹⁰. За разлика от чл. 104, ал. 1 ЗЗД не е необходимо изявление на едната страна, отправено до другата. Клаузата за нетиране

носи значително повече преимущества в сравнение с обикновеното прихващане и за разлика от прихващането гарантира валидността и неотменимостта на извършеното плащане¹¹. Споделям мнението, че нормата на чл. 10, ал. 2 ЗДФО следва да се прилага едновременно с правилото на чл. 11, ал. 6 ЗДФО, съгласно което при неизпълнение се погасява задължението на обезпеченото лице да върне на обезпечителя финансовото обезпечение¹².

Нетирането може да бъде разглеждано двустранно – като процедура и като резултат на договорно прихващане¹³. Не е възможно да се нетира задължение за плащане със задължение за доставка или vice versa¹⁴. Уреденото в ЗДФО нетиране следва да се ограничава от многостранното нетиране, при което участващите страни са повече от две¹⁵.

⁶ The regulation of close-out netting in three new member states of the European union, European Financial Markets Lawer Group, October 2005, http://www.efmlg.org/Docs/EN_EFMLG_netting%20report%20incl%20annex_clean_Oct2005.pdf, p. 4.

⁷ Така и Murner, A., Swaps and netting: Some recent developments, Essays in international financial & economic law, No. 8, 1997, <http://ilbf.law.smu.edu/swaps.pdf>, p. 13.

⁸ Goris, P., The legal aspect of swaps: An Analysis Based on Economic Substance, Graham & Trotman/Martinus Nijhoff, London/Dordrecht/Boston, 1994, p. 213.

⁹ Така и Goode, R., Legal problems of credit and security, Third edition, Sweet & Maxwell, London, 2003, p. 241.

¹⁰ Wood, Ph., Title Finance, Derivatives, Securitisations, set-off and Netting, 1st ed, London, Sweet & Maxwell, 1995, p. 152.

¹¹ Джилизов, В. Правно положение на търговците като обезпечители по договора за финансово обезпечение. – Търговско и конкурентно право, № 1, 2007, с. 13.

¹² Калайджиев, А., цит. съч., с. 694.

¹³ Goode, R., Legal problems of credit and security, Third edition, Sweet & Maxwell, London, 2003, p. 242.

¹⁴ Goode, R., Principles of Corporate Insolvency Law, Sweet & Maxwell Ltd., London, 1997, p. 180.

¹⁵ Disclosure framework for securities settlement systems, CPSS Publications No. 20, February 1997 <http://www.bis.org/publ/cps20.pdf>, p. 17, p. 20.

Първоначално нетирането е дефинирано в Директива 98/26/ЕО като преобразуване на всички вземания и задължения, произтичащи от нареддения за превод, които участник или участници издават или получават от един или повече други участници, така че само едно нетно вземане може да се иска или едно нетно задължение се дължи – чл. 2 (k). С оглед на целите Директива 2002/47 ЕО е възприела и доразвила понятието за нетиране – параграфи 5 и 14 от Преамбула, чл. 2 (l), (n), чл. 5 (5), чл. 6 (2) и чл. 7.

Разпоредбата на чл. 7 от Директива 2002/47 ЕО изискава признаване на разпоредби за приключващо нетиране от държавите членки. Те трябва да гарантират, че разпоредбата за приключващо нетиране действа в следните насоки, а именно:

а) независимо от започването или продължаването на производство по ликвидация или мерки по реорганизация по отношение на предоставящия и/или обезпечения; и/или

б) независимо от всяко претендирало прехвърляне, съдебно или друго отнемане или лишаване от собственост върху или по отношение на посочените права.

Държавите членки гарантират, че операцията по приключващо нетиране може да не бъде подчинена на изискванията, посочени в член 4, параграф 4 от Директи-

ва 2002/47/ЕО, освен ако между страните не е договорено друго.

Една от уредените в ЗДФО възможности за нетиране е двустранното нетиране при неизпълнение (bilateral close-out netting) – аргумент от параграфи 5 и 14 от Преамбула на Директива 2002/47 ЕО. Участниците при него са двама – обезпечител и обезпечен лице. Приключващият характер на нетирането произтича от неговата обезпечителна функция. Автоматично действие на нетирането се свързва с неизпълнението (или друго приравнено на него обстоятелство) от страна на някоя от страните по договора.

Приключващото нетиране е дефинирано като уговорка от договор за финансово обезпечение или при отсъствие на такава уговорка в законова разпоредба, чието действие е неразрывно свързано с неизпълнението – чл. 10, ал. 2 ЗДФО. Последствията са в две насоки:

1. задълженията на страните стават незабавно изискуеми и се превръщат в задължения за плащане на сума, равна на изчислена им текуща стойност, или се прекратяват и се заместват от задължение за плащане на такава сума, и/или

2. се погасяват до размера на по-малкото от тях, като страната, дължаща по-голямата сума, остава да дължи на другата страна сума, равна на превишението.

Приключващото нетиране може да бъде илюстрирано по следния начин:

Банка A и Банка X са страни по два отворени договора за обмяна на валута. По единия има печалба от 5, а по другия загуба от 5. Ако Банка X бъде обявена в несъстоятелност преди падежа на договорите, и ако Банка A може да прихване загубата срещу печалбата, Банка A ще има експозиция към Банка X, равна на нула. Ако, от друга страна, прихвашането не е възможно, Банка A ще има голяма експозиция от 5.¹⁶

Пред националните законодателства се поставят за решаване два проблема, свързани с приключващото нетиране. Първият е дали задълженията, които

¹⁶ Wood, Ph., Title Finance, Derivatives, Securitisations, set-off and Netting, 1st ed, London, Sweet & Maxwell, 1995, p. 153.

¹⁷ Keijser, T., A Need for a Change: the Undesirable Consequences of the Settlement Finality Directive and the Collateral Directive in the Field of Property and Insolvency Law, in Particular for Small and Medium-sized Enterprises, *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, vol. 14, issue 2, p. 313.

¹⁸ Така и Попова, В. Прихващане, Материално правни проблеми. С., Фенея, 2002, 132-133.

¹⁹ Попова, В., пак там, с. 134.

²⁰ Report on netting schemes (Angell Report), February 1989, <http://www.bis.org/publ/cps02.pdf>, p. 11.

Правен режим на финансовите услуги

то се нетират, трябва да бъдат взаимни и вторият, дали приключващото нетиране е приложимо в светлината на Павловия иск (action pauliana)¹⁷. Считам, че е възможно да се извърши нетиране от страна на обезпечител, обезпечаващ чуждо задължение, но за негово вземане към обезпеченото лице, както е възможно прихващане по реда на чл. 151 ЗЗД¹⁸. Нетирането следва да е възможно само за собствено вземане, но не и за това на дължника по финансовото задължение. Дължникът по вземането, предмет на обезпечението, не е легитимиран да извърши нетиране¹⁹.

Приключващото нетиране следва да се ограничи и от нетирането чрез сътълмент (settlement netting, delivery netting, payments netting, position netting²⁰). Същността на сътълмент нетирането може да бъде илюстрирана със следния пример:

Банка A продава на Банка X 50 EUR за 100 USD. Няколко дена по-късно Банка A продава на Банка X 100 USD за 51 EUR, които трябва да бъдат заплатени на една дата заедно с предишния договор. Ако в деня, в който Банка A заплаща 50 EUR и 100 USD по два договора, Банка X е обявена в несъстоятелност преди заплати дължимите от

нея 100 USD и 51 EUR по двата договора, Банка A ще загуби голяма сума. Ако обаче настreichните вземания се нетират, когато вторият договор влезе в сила, то експозицията на Банка A ще бъде 1 EUR²¹.

Сътълмент нетирането е процес, при който падежиралите вземания се нетират и заплащат. С плащането се погасяват и вземанията на страните. Сътълмент нетирането може да възникне на базата на двустранно или многостранно споразумение през клирингова къща²². Сътълмент нетирането способства изпълнението на задълженията на страните по сътълмента²³, а не за тяхното обезпечаване.

Обща характеристика на различните видове нетиране е, че те са защитени от неплатежоспособност или несъстоятелност на някои от участниците в системата. Законодателят е възприел логиката на Директива 98/26/ЕО за окончателност на сътълмента чрез разпоредбите на чл. 46 ЗППЕИПС и чл. 109в ЗППЦК, чл. 131, ал. 2, т. 2, чл. 260, ал. 1, т. 2, чл. 266, ал. 2 Наредба № 8 на БНБ.

Едно от последствията на приключващото нетиране е, че при неизпълнение задълженията на страните стават незабавно изискуеми и се превръщат в задължения за плащане на сума, равна на изчислената им текуща

Правен режим на финансовите услуги

стойност. Според правната теория чрез императивната разпоредба на чл. 109в, ал. 4 ЗППЦК се забранява обратното преизчисляване на взаимни вземания и задължения на участници в съответната система, като с това се цели предотвратяване на нетирането на двустранна и многостранна основа²⁴. Това положение влиза в противоречие с разпоредбите на ЗДФО, които уреждат нетирането. Следва да се препоръча *de lege ferenda* изменение или отмяна на разпоредбата на чл. 109в, ал. 4 ЗППЦК с оглед на противоречието ѝ със ЗДФО.

Член 13 ЗДФО урежда приложението на клаузата за нетиране. Алинея 1 на чл. 13 ЗДФО предвижда клаузата за нетиране да се прилага при неизпълнение на задължението по чл. 8, ал. 3, т. 1 ЗДФО. Това означава, че равностойното обезпечenie не е предоставено от страна на обезпеченото лице. При наличието на

²¹ Така и Wood, Ph., Title Finance, Derivatives, Securitisations, set-off and Netting, 1st ed, London, Sweet & Maxwell, 1995, p. 153.

²² Goode, R., Legal problems of credit and security, Third edition, Sweet & Maxwell, London, 2003, p. 247.

²³ Така и Wood, Ph., Principles of international insolvency, Sweet & Maxwell, London, 1995, p. 104.

²⁴ Калайджиев, А., Д. Ранкова, К. Кръстева-Николова и др., Коментар на Закона за публично предлагане на ценни книжа. С., ИК „Труд и право“, 2005, с. 386.

неизпълнение обезпечителят няма да има върху какво да се удовлетвори. Това противоречие *de lege ferenda* може да се избегне чрез отмяна на чл. 13, ал. 1 ЗДФО.

Действието на клаузата за нетиране не зависи от изпълнението на изискванията за: 1) отправяне на предизвестие за намерението да се реализира обезпечението; 2) одобрение на условията за реализиране на обезпечението от съд, друга институция или друго лице; 3) съществяване на реализирането чрез публичен търг или по друг предвиден от закона начин и 4) изтичане на допълнителен срок. Възможно е страните да уговорят обратното и да поставят нетирането в зависимост от някое от изброените изисквания – чл. 13, ал. 3 ЗДФО.

2. Нетиране чрез новация

Нетирането чрез новация (*netting by novation*) също е уредено в ЗДФО. При неизпълнение задълженията на страните се прекратяват и се заместват от задължение за плащане на такава сума – чл. 10, ал. 2, т. 1 ЗДФО. Нетирането чрез новация се нарича още и договорна консолидация (*contractual consolidation*). Тя представлява амалгама от два

²⁵ Goode, R., *Principles of Corporate Insolvency Law*, Sweet & Maxwell Ltd., London, 1997, p. 179.

Правен режим на финансовите услуги

или повече договора в един, който следва да се изпълни в бъдеще. Характеристиката на тази форма на нетиране следва да се ограничава и от сътълмент нетирането (*settlement netting*) по това, че обединяването на задълженията на двете страни в един баланс или единично условно задължение идва на мястото на старите задължения²⁵. Приложима е както обективната новация, най-често чрез замяната на няколко стари задължения с едно ново, така и субективната новация чрез промяна на страните.

Нетирането чрез новация следва да се отличава и от новацията (чл. 107 ЗДФ). То инкорпорира в себе си института на новацията, но го модифицира за целите на финансовите взаимоотношения, които възникват при или по повод на сътълмента. Субектите при нетирането чрез новация са ограничени само до участниците в съответната система. Обект на този вид могат да бъдат само правата, които подлежат на регистрация в системата.

Нетирането чрез новация следва да се ограничава и от новацията при синдикирания кредит. При този вид кредитиране теорията разграничава два основни начина. В единния всички кредитори подписват директно договора за кредит или чрез представител, който действа в техен интерес. Задълженията на банките

са различни и никоя банка не е отговорна за задължението на някоя от другите банки. При другия метод има една водеща банка, която кредитира съгласно договора за кредит, но която след това предлага на други кредитори да участват в това финансиране, което обикновено става без знанието на заемателя. Този договор за участие на новия кредитор включва (а) водещата банка – гарантираща участието на новия кредитор с определен процент от целия кредит, (б) новият кредитор се задължава да предоставя средства на водещата банка, които последната използва пропорционално в кредита, и (в) водещата банка се съгласява да заплаща на новия кредитор *pro rata* част от полученото от дължника²⁶. Новият договор проявява своето действие между новия кредитор и дължника, когато водещата банка със съгласието на дължника прехвърля свои права и задължения на новия кредитор²⁷. Заемателят трябва също да бъде страна в новацията, така че новият договор да възникне между индиректните участници и заемателя²⁸. Субектите по този вид новиране могат да бъдат и лица извън участниците по сътълмент системата. Видът на тази новация би могла да се характеризира по-скоро като субективна. Това я отличава от нетирането чрез новация, при което новирането може да бъде обективно, и субектив-

Правен режим на финансовите услуги

но. Възможно е две банки да договорят помежду си един непостоянен нетен размер, който да падежира за всяко бъдещо плащане във всяка валута, с която те търгуват помежду си. Този новационен процес може да замени място автоматично в деня на сделката, с потвърждение между двете банки за заместването на предишната сделка с нова²⁹.

Новацията е винаги договор, който замества едно задължение с друго между същите страни, или взаимно многострочно споразумение, което погасява стария договор³⁰. Новият договор може дори да бъде сходен със стария, може само една клауза да е променена, но тази промяна да води до новиране³¹. Необходимо е страните да имат намерението да

²⁶ Wood, Ph., *Law and practice of International finance*, Sweet & Maxwell, London, 1980, p. 273.

²⁷ Gabriel, P., *Legal Aspects of Syndicated Loans*, Butterworths, London, 1986, p. 193.

²⁸ Warn, D., Elliott QC, N., *Banking litigation*, Second edition, Sweet & Maxwell, London, 2005, p. 159.

²⁹ Report on netting schemes (Angell Report), Prepared by the Group of Experts on Payment Systems of the central banks of the Group of Ten countries, p. 11-12.

³⁰ The Digest, Annotated British, Commonwealth and European Cases, 12 (3), 2001 3rd reissue, Contract (Parts 8(2)-10(8)), Butterworth & Co (Publishers) Ltd, London, 2001, p. 198-199.

³¹ McByrde, W. W., *The Law of Contract in Scotland*, Second edition, W. GREEN, Edinburgh, 2001, p. 651.

сключат договор за новация (*animus novandi*).

Възможно е страните по договора за финансово обезпечение да уговорят нетиране чрез новация, с което да заменят стария дълг с нов. Такава възможност е загатната от разпоредбата на чл. 10, ал. 2, т. 1 ЗДФО – задълженията се прекратяват и заместват от задължение за плащане на такава сума. Тази хипотеза следва да бъде изрично законодателно уредена в няколко насоки:

1. дали обезпеченията ще се запазят и за новия дълг, каквато е логиката на чл. 107 ЗЗД;
2. с оглед на предходната точ-

ка следва да се изясни и редът на привилегията по чл. 11, ал. 5 ЗФДО.

Може да се препоръча *de lege ferenda* при нетирането чрез новация да се допълни, че обезпеченията се запазват при условията на чл. 107 ЗЗД, и тяхната привилегия. В такъв случай обезпеченията на старото задължение се запазват за новото, ако лица, които са ги дали, се съгласят за това.

Иван МАНГАЧЕВ, асистент
по търговско право
в Нов български университет

вете и други подобни документи, поради което се поставя въпросът доколко те са ценни книжа.

В класическия си вид ценната книга е документ, обявен или уреден от закона като такъв, по вид и с реквизити, определени от закона, които обективира изявление на своя издател и инкорпорира права, които могат да се упражнят срещу него, по начин упражняването им да изиска предявяване на документа, а прехвърлянето им да изиска прехвърляне на самия документ³. Въз основа на тази дефиниция определени групи документи лесно могат да бъдат изключени от категорията на ценните книжа.

³ Обн. ДВ, бр. 51 от 1999 г., посл. изм. ДВ, бр. 110 от 2007 г.

⁴ Обн. ДВ, бр. 82 от 1999 г., посл. изм. ДВ, бр. 109 от 2007 г.

⁵ Приета с ПМС № 214 от 09.11.1995 г., посл. изм. ДВ бр. 98 от 16.11.2001 г., в сила от 01.11.2001 г.

⁶ Издадена от управителя на Националния осигурителен институт, обн. ДВ, бр. 46 от 15.05.2001 г., изм. и доп. бр. 95 от 26.10.2004 г., бр. 10 от 31.01.2006 г.

⁷ Относно различните определения на ценните книжа вж. Калайджиев, А. и колектив. Коментар на Закона за публичното предлагане на ценни книжа. С., ИК „Труд и право“, 2005, 23-24; Голова, П. Търговско право. Книга втора. Търговски сделки. С., Фенея, 2006, с. 436; Павлова, М. Записът на заповед и менителница, С., Софи-Р, 1998, с. 23; Диков, Л. Курс по търговско право. С., УИ „Св. Климент Охридски“, том 2, с. 880; Таджер, В. Гражданско право на НРБ. Обща част. Дял II. С., 1973, с. 154.

Ценни книжа ли са всички документи, посочени в Наредбата за условията и реда за отпечатване и контрол върху ценни книжа

Българското право липсва обща дефиниция на ценните книжа. Законово определение на един от видовете ценни книжа – инвестиционните, се съдържа в чл. 2 от Закона за публично предлагане на ценните книжа¹. Освен това дефиниция е дадена и в Наредбата за условията и реда за отпечатване и контрол върху ценни книжа² (НУРОКЦК). Според нея ценни книжа са всички образци

¹ Обн. ДВ, бр. 114 от 1999 г., посл. изм. ДВ, бр. 109 от 2007 г.

² Обн. ДВ, бр. 101 от 1994 г., изм. бр. 38 от 1995 и бр. 73 от 1998 г.